

MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ EĞİTİMİNDE TOPLU SES EĞİTİMİ

Yrd.Doç.Dr.Bülent HALVAŞI, Marmara Üniversitesi

1. Giriş ve Problem Durumu

Müzik öğretmenliği anabilim dalı programları, ihtiyaçlarının ve uygulamalarının farklı zamanlar içerisinde tartışılması nedeniyle, değiştirilmiş olup, son aşamada 2005 yılında şu anda kullanılan program haline getirilmiş ve halen kullanılmaktadır.

Toplu Ses Eğitimi ve Koro dersleri kapsamında araştırmak ve incelemek gerektiği durumlarda; amacının öğrenme- öğretme becerilerinin anlaşılabilir olmasını açıklamak gereği doğmaktadır. Müzik öğretmeni olarak görev yapacak sanat eğitimcilerine; kazandırılması hedeflenen ilkelerin, hangi yöntem, içerik ve tekniklerle, nasıl ve neden uygulanması gerektiği; ortak nefes, ortak dil ve konuşma eğitimi, ortak tını ve entonasyon yönünden dikkatlice verilmesi amaçlanmakla birlikte, öncelikle kendilerinin seslerinin özelliği açısından iyi tanımlarının önemine vurgu yapılarak kazanımların verilmesi düşünülmektedir. Bunun açıklanması ile beraber öncelik olarak ses eğitiminin net bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir. Ses eğitimi; bireylere öncelik olarak konuşma eyleminde ve temel olarak konuşmanın alınıp daha sonra kazandırılması düşünülen şarkı söyleme de seslerini doğru, güzel ve etkili kullanabilmeleri için gereken davranışların kazandırıldığı kuramsal ve uygulamalı çalışmalarını içine alarak planlı bir biçimde yürütülen bir zaman dilimidir. Eğitimsel, bilimsel, sanatsal belli disiplinlerin eşgüdümü ile ve kendine özgü dinamik yapısı içinde gerçekleşmekte olduğu düşünülen bu süreç içerisinde; doğrunun; anatomik ve fizyolojik yapıya, dil ve müzik özellikleri ile, güzelin; söyleme biçimindeki uyum ve denge ile, etkinin; dinleyenler üzerinde yani başkaları üzerinde duygusal etki bırakabilme ile amaçlanması düşünülmektedir.

Eğer ulusal şarkı söyleme geleneği oluşturulması düşünülecek olursa, ortak söylem birliğini oluşturacak, aynı ses eğitimi felsefesini ve sınıf uygulamalarına yönelik tutum ve temrinler açısından bir düşünen, bu düşünce ve uygulamalar doğrultusunda eğitim programı oluşturan ve yürüten müzik eğitimcileri ve o eğitimcilerin yetiştirdikleri eğitimciler çerçevesinde değerlendirilmesi yapılması gerekmektedir. Bu; uzun zamanı kapsayan ve aynı zamanda toplu ses eğitiminde; nefes teknikleri dahilinde kullanılan zincirleme nefes gibi bir yaklaşım olarak ; yani nöbetleşerek ve yardımlaşarak aynı tutum ve davranış içerisinde ortak tını ile çözülebilecek bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yetiştirilmiş ve yetiştirilen müzik eğitimcilerinin, görev yaptıkları ilköğretim ve orta öğretim kurumlarındaki sınıf ve okul korolarında yapacakları çalışmaların temeli ve basamaklandırılması kazanımları, ayrıca; ses eğitimi temel ilkeleri ve yöntemlerinin anlaşılabilir, uygulanabilir ve konuşabilir olunması da, ayrıca sıkça karşılaşılan bir problem olarak görülmektedir.

2. Durum Değerlendirilmesi ve Yaklaşımlar

Toplu ses eğitimi, son yapılanma sonucundaki program incelendiğinde adının kaldırılmış olduğu görülmektedir. Koro I adı ile 1. Sınıf, 2. Dönem dersi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemden önce Bireysel ses eğitimi alan öğrenci ses eğitimi ne bireysel olarak başlamaktadır. Bu konu da tartışılabilir ve de yeni yaklaşımlara açık bir konu olarak görülmektedir.

Öğrenciler dönem ve başarı sırasına göre; Koro II,III,IV,V,VI ve 4.sınıf 2. Döneminde; Koro ve Yönetimi dersi ile okulda aldıkları eğitimi bu alan doğrultusunda bitirmektedirler.

4 yıl süren eğitim dönemi içerisinde esas olan; Şarkı söylemeye birlikte başlayıp, birlikte bitiren, söylem birliği içerisinde homojenlik kazanmış, kaynaşmış bir tınıya ulaşmış, ne söylediği anlaşılabilir olan, dil ve fonetik yapı doğrultusunda ortak dil ile hareket eden, nefes tekniklerini kullanabilir hale gelmiş ve nefesin sesle ilişkisini sadece şarkı söylerken kullanmayı düşünmeyen ve ulusal şarkı söyleme biçimini hedefleyen bilinçli eğitimcilerin yetiştirilmesidir.

Adı geçen konuları uygulayan ve uygulatmayı öğrenmiş eğitimcilerin, eğitimlerine başlangıç noktaları; kendi seslerini iyi tanımaları ve kendi sesleri ile barışık olmalarından, kendi seslerini sevmelerinden başladığı düşünülmektedir. Bireylerin, kişisel bir özellik çerçevesinde iletişim kurduğu nefes destekli olarak ki; doğru ya da yanlış olarak kullandığı bir sesi; tonu, tınısı, rengi, gürlüğü bulunmaktadır. Genelde “doğal enstrüman”, “doğal çalgı” denilen özelliktir. Birey bu doğal yapısını tanımıyor ve hatta psikolojik temellere dayalı sevmeme, çekinme gibi olumsuz bir tutum içinde varsayıldığında, toplu ses eğitimi birinci basamağı kapsamında problemler doğurmaktadır. Öncelik ve hassas olan nokta; birey olarak eğitimci adayların seslerini tanımaları ve çekinme duygularını ortadan kaldıracak çalışmaların yapılmasına ve felsefesinin yerleştirilmesine yönelik konuşmaların ve egzersizlerin yerleştirilmesinin düşünülmesidir. Bu tip örnekleri değişik zamanlarda ve dönemlerde eğitimcilerden ve öğrencilerden duyma oranı azımsanmayacak ölçüdedir.

Seslerini tanıyan ve bu konuda bilinçlendiği düşünülen öğretmen adaylarının daha sonra kazanacakları hedeflenen nokta; nefes birliği, ortak dil, ortak ses, ortak tını ve entonasyon birliği kazanmalarıdır. Bunlar için gerekli çalışmaların başında nefes çalışmaları gelmektedir. Nefes çalışmalarının çeşitliliği ve etkinliği için yazılmışların ve uygulanan çalışmalar dışında , öğretmen adaylarının yaratıcılığına yönelik, verilecek çeşitli uygulamalı ödevlerin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bilinçli bir halde, farkında olunarak alınan doğru ve etkili nefes üzerine inşa edilmesi düşünülen; küçük söz bütünlüğü ve atasözleri, tekerlemeler, sayışmaları; çeneyi, dudak, yanak ve yüz kaslarını, dil, sert ve yumuşak damak etkinliğini doğru kullanarak, fonetik yapı kurallarına uygun, doğru tonlamalar ile anlaşılabilir olunmasının sağlama çalışmalarıdır. Hep söylenen “konuşur gibi şarkı söylenmeli” ilkesi bu çerçevede anlam bulmaktadır. Konuşması yukarıdaki özellikler doğrultusunda olmayan bireylerin; “ konuşur gibi şarkı söylenmeli” ilkesini nasıl gerçekleştiremeyeceği, çok açık şekilde anlaşılmaktadır.

Güzel ve etkin tınlaması sağlanmaya çalışılan bir sesin, yumuşak ve tınlamaya hazır bir bedenden çıkartılabileceği gerçeğinden hareketle, vücut yumuşaklığı ve rahatlığının önemini öğretmen adaylarına bilinçli bir şekilde uygulayabilecekleri hale getirmelerinin sağlanması, eğitim süreçleri dahilinde titizlikle verilmesi gereken bir yön olarak düşünülmektedir. Vücudun ses üretmesi ve tınlayabilmesi için, ; farkında olmuş, uyanmış ve sesin oluşması ile daha da zenginleşmesi düşünülmüş rezonans bölgelerine hakim öğretmen adayları ile mümkün olabileceğinin altı çizilmektedir. Özellikle öğretmen adaylarının rezonans bölgelerini ve uygulamalarını çok iyi kullanabilir olmaları ve uygulamada anlatabilir olmaları, çok ince bir konudur. Meslek yaşantılarına başladıklarında öğrencilerine ilk öğretecekleri konulardan biri rezonans çalışmalarıdır. Bu konuda; Moskova radyosu çocuk korusu şefi, Prof. Viktor POPOV 1989 yılında Ankara radyosunda verdiği ve bir hafta süren seminerinde şöyle demişti: “Çocuklara ergenliğe girmeden rezonans çalışmaları yaptırılmalıdır.”

2.1. Rezonans Çalışmaları

Müzik eğitimi anabilim dalı eğitimi gören ve sesini; eğitim amaçlı konuşma, şarkı söylemede sıkça kullanan ve hedeflenmesi düşünülen ses eğitimi temel ilkelerine hakim olmuş öğretmen adaylarının; anlatılan özellikler doğrultusunda rezonans bölgelerini ve rezonans çalışmalarını iyi bilmeleri ve uygulamaları gerekmektedir. Mesleklerindeki sınıf performanslarının çok büyük bölümünü ve kendi ses sağlıklarının temelini, rezonans bölgelerinin bilinmesi ve kullanabilmelerini sağladığı düşünülmektedir. Eğitim verdikleri grupların yaşları hangi yaş olursa olsun, rezonans eğitimi alan ve seslerinin zenginleştiğini farkederek bireylerin yaşları ne kadar küçük olursa, farkındalık ve algılamaları sağlanıp kendi doğallıklarına yerleştirilirse; ses eğitimcilerinin hedeflediği ve doğru şarkı söylemeye ulaşabilme çabaları da, o kadar erken ve başarıya ulaşmış olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmaların temelinde; Çenenin açılıp ağız boşluğunun sağlanabilmesi için gerekli olduğu düşünülen esneme çalışmaları, göğüs, omuz, sırt ve boyun kaslarını çalıştırmak için; gerinme çalışmaları, sert damak, yumuşak damak ve küçük dil indirilip kaldırılması ile sağlanan; ağız ve geniz boşluklarının farkedilmesi çalışmaları ile, burun rezonansının sağlandığı; özellikle “m”, “n” konson çalışmaları ile başlayıp, daha sonra burun, ağıza geniz boşluklarını da devreye sokarak; “ng”, “nga” karışık egzersizleri yaptırarak, geniz boşluğunun kapalı ve açık şekilde uygulanması ile yani; yumuşak damağın yukarıda düşünüldüğü esneme pozisyonunda “ng”, “mg” konsonları ile titreşimin burun boşluğuna verilmesinin sağlanması, yumuşak damağın aşağıya indirilmesi ama ağız pozisyonunun aynı kalması koşulu ile, “nga”, “mga” ile de “a” vokalini ilave edilmesi çalışmaları yaptırılarak rezonans sağlanması, öncelikli olarak düşünülmektedir. Daha önce anlatılıp yerleşmesi sağlandığı düşünülen doğru ve etkin nefes tekniğini üzerine konulacak doğru rezonans ile daha sonra göğüs rezonansı ile daha da zenginleştirilmesi mümkün olmaktadır. Böylece ilk olarak; ses ve göğüs rezonansı ile yanlış yerleşmesi olasılığı yüksek olan; “yanlış bölgede konuşma” oluşturma ve engellenebileceği düşünülmektedir. Yukarıda belirtilen birinci basamak rezonans çalışmalarını; mam, mom, mum, nan, non, nun gibi hece çalışmaları ile zenginleştirmek mümkündür.

Öğretmen adaylarının, eğitimleri boyunca eski adı” toplu ses eğitimi “yeni adı “koro I” olan ve daha sonraki dönemlerde de edindikleri bilgiler ve kazanımlar doğrultusunda; mesleklerini yaparken öğrencilerine uyguladıklarının, öğrencileri tarafından doğru yapıp yapmadıkları ve anlaşılabilir olup olmadıkları ve kontrollerin yapılabilmesinin zorluğu, özellikle sınıfların kalabalık olduğu gerekçesi ile, önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Yetiştirilen müzik öğretmenlerinin 3 R olarak adlandırılmış olan, 1- Respirasyon= Doğru solunum, 2- Rahatlama ve 3- Registrasyon yani doğru ses perdesinin kullanılması özellikler bütününe uygulanmasına titizlik göstermesi hedeflenmektedir.

Müzik öğretmenliği anabilim dalı öğrencilerinin koro eğitimi açısından yetiştirilirken, kendi eğitimleri sürecinde doğru ve dolu bir eğitim almaları, çok yönlü bakış açısıyla düşünebilen yaratıcı olmaları hedeflenmektedir. Yurt içi ve yurt dışı hem konser verme veya çeşitli organizasyonlarda bulunup, seminer, çalıştay veya konferanslarla değişik ve güncel bilgilere ders dışı etkinlikleri ile de ulaşmalarının sağlanması prensip olarak düşünülmektedir. Yine hangi yaş grubuna? neyi? nasıl? uygulayacaklarını öğrenmeleri ve bu bilgiler ışığında, çalıştırdıkları sınıfların veya grupların gelişmelerini kaydetmeleri ve gözlemlerinin sonuçlarını koro çizelgesi oluşturarak bireylerin performanslarını yazılı hale getirip somutlaştırmaları, ikinci prensip olarak düşünülmektedir.

3. Sonuç

Özellikle müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda ses eğitimi veren ve ses eğitimi ile ilgili tüm öğretim elemanlarının, ses eğitimi temel öğeleri olan; nefes, vücut yumuşaklığı ve rahatlığı ile dil ve konuşma doğrultusunda aynı prensipleri düşündüklerini kabul edilirse; ulusal şarkı söyleme geleneğini oturtabilmek kolaylaşacaktır. Eğitim gören öğretmen adaylarının seslerini ve kendilerinin kapasitelerini tanımaları, çıkardıkları konuşma tonundan şarkı söylemeye uzanan süreçte seslerinden zevk almaları da kolaylaşacaktır. İnteraktif eğitim çerçevesinde toplu söyleme felsefesini oluşturmaları ve her geçen gün bilgilerini daha fazla bilgi haline getirip, ders öğretim elemanları ile projelerde görevler alıp bilgilerini; çocukların, gençlerin hizmetinde kullanmalarının sağlanması, fakülte ortamında eksiklerin tamamlanmasına yönelik çalışmalara gerekçe olacağından olumlu olarak değerlendirilecek ve geriye dönütlerin değerlendirilmesi sağlanmış olacaktır.

Ayrıca hizmet içi eğitimler ile ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki müzik eğitimcilerine ve diğer branşlardaki eğitimcilere de, önemli sayılan konuşma eğitimi ile ses eğitimi temel bilgilerinin güncellenmesi ve uygulama örnekleri seminerler veya konferanslar ile bilgilenmelerinin sağlanmasına çalışılmalıdır.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

KAYNAKLAR

- Çevik, S. (1990). *Koro Eğitimi ve Yönetim Teknikleri*. Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Egüz, S. (1980). *Toplu Ses Eğitimi I Temel Konular*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Fuchs, V. (1967). *Die Kunst des Singens*. Barenreiter -Verlag Karl Vötterle Gmbh and Co. Kassel.
- Halvaşı, B. (1990). *Ulusal Şarkı Söyleme Geleneğinin Oluşturulmasına, Türk Dili ve Fonetikinin Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Rüdiger A. (1954). *Was ich über meine Stimme wissen sollte*. Alle Rechte vorbehalten, Barenreiter – Verlag Kassel, 1954.
- Töreyin A. M. (2008). *Ses Eğitimi- Temel Kavramlar- İlkeler- Yöntemler*. Ankara: Sözkesen Matbaacılık.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ